Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 92/2023 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä raja-alueen poliisiyhteistyöstä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä vastinetta valiokunnalle toimitetuista kirjallisista asiantuntijalausunnoista sekä perustuslakivaliokunnan esityksestä antamasta lausunnosta (PeVL 4/2024 vp). Sisäministeriö toteaa lausuntojen johdosta seuraavaa:

Ilman pyyntöä tapahtuva valtakunnan rajan ylittäminen

Poliisiyhteistyösopimuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan kiireellisissä tilanteissa osapuolen toimivaltaiset virkamiehet voivat ilman isäntäosapuolen esittämää pyyntöä ylittää valtionrajan ja ryhtyä raja-alueella sellaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen ihmisen henkeä, terveyttä tai ruumiillista koskemattomuutta välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että 4 artiklan 1 kohdan määräys poikkeaa sopimuksen 3 artiklasta, jossa määrätään pyynnöstä tapahtuvasta valtakunnan rajan ylittämisestä ja jonka mukaan toimiin voidaan ryhtyä ainoastaan sellaisten vakavien rikosten torjumiseksi, joihin liittyy ihmisten elämän, terveyden tai ruumiillisen koskemattomuuden vaarantuminen. Sanamuotonsa osalta sopimuksen 4 artiklan määräys ei kiinnity nimenomaisesti rikosten torjuntaan vaan vaaran välttämiseen. Perustuslakivaliokunnan mukaan sopimuksen 4 artiklan täsmällinen sisältö jää hallituksen esityksen valossa epäselväksi ja valiokunta katsoo, että hallintovaliokunnan tulee selventää 4 artiklassa määrättyjä edellytyksiä (perustuslakivaliokunnan lausunnon kohta 13).

Sisäministeriön vastaus: Kuten perustuslakivaliokunta toteaa, sopimuksen 3 artikla koskee rikosten torjuntaa ja 4 artikla vaaran välttämistä. Sisäministeriö katsoi sopimuksen valmistelussa, että myös 4 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa on käytännössä yleensä kyse sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan vakavan rikoksen torjunnasta. Kyse olisi tilanteesta, jossa poliisimies joko näkisi vakavaa rikosta koskevan tilanteen tai hänelle tultaisiin kertomaan raja-alueen läheisyydessä tapahtuvasta vakavasta rikoksesta. Artiklan sanamuoto on kuitenkin tätä laajempi ja kyse voisi olla myös muusta yksilön henkeä, terveyttä tai fyysistä koskemattomuutta uhkaavasta välittömästä vaarasta kuin vakavasta rikoksesta. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi konkreettinen ja välitön itsemurhan uhka. Tällöinkin poliisimiehen tulisi joko itse nähdä tilanne tai hänelle voitaisiin tulla kertomaan tällaisesta tilanteesta rajan läheisyydessä, minkä jälkeen poliisimies voisi ryhtyä toimenpiteisiin.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö korostaa, että 4 artiklan mukaisissa tilanteissa Suomen poliisin tehtävät Ruotsin alueella eivät poikkea niistä, joita sillä on Suomen alueella ja joita varten sillä on Suomen lainsäädännössä säädetyt toimivaltuudet.

Pakkokeinot

Henkilöntarkastus

Perustuslakivaliokunta toteaa, että hallituksen esityksen mukaan ruotsalaisen virkamiehen toimivaltuuksiin sovelletaan tiettyjä poliisilain (872/2011) säännöksiä sekä pakkokeinolain (806/201) säännöksiä kiinniotto-oikeudesta, henkilöntarkastuksen suorittamisesta, paikanetsinnästä, tutkimuspaikan- tai kohteen eristämisestä ja haltuunotto-oikeudesta takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten. Toimivaltuuksista säädetään tarkemmin esitykseen sisältyvässä ehdotuksessa sekamuotoiseksi voimaansaattamislaiksi.

Voimaansaattamislain 5 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi henkilöntarkastuksen suorittamisesta. Säännöksen 1 momentin mukaan ruotsalainen poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten suorittaa henkilöntarkastuksen sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa. Säännöksen 3 momentin mukaan henkilöntarkastuksen toimittamiseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 1 momentissa säädetään.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen käyttöedellytykset vaikuttavat olevan pakkokeinolain 8 luvun 31 §:ssä säädettyä väljemmät, koska säännöksessä ei vaadita pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn etsinnän oletettua tuloksellisuutta koskevan edellytyksen täyttymistä. Lisäksi valiokunnan mielestä hallituksen esityksen perusteella jää epäselväksi miksi menettelyn osalta edellytetään sovellettavaksi vain pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 1 momenttia, mutta ei 2 ja 3 momenttia, joihin sisältyy erillisen tilan vaatimus, jos tarkastus on perusteellinen. Lisäksi momentteihin sisältyy vaatimus sukupuolisäännön noudattamisesta henkilöntarkastuksessa, jossa tarkastettavan kehoa kosketaan käsin tai hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa puututaan muulla vastaavalla tavalla.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että hallintovaliokunnan tulee selventää lakiehdotuksen 5 §:n suhdetta edellä kuvattuun pakkokeinolain sääntelyyn ja täsmentää sääntelyä. Tämä on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (perustuslakivaliokunnan lausunto kohta 16).

Sisäministeriön vastaus: Lakiehdotuksessa tarkoituksena on ollut rajoittaa ruotsalaisen poliisimiehen oikeutta pakkokeinojen käyttöön siitä, mitä suomalaisella poliisimiehellä on. Lakiehdotukseen ei esitetty viittausta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2 momenttiin, koska poliisiyhteistyösopimuksen mukaisten tehtävien ei katsottu edellyttävän sellaista perusteellista henkilöön kohdistuvaa etsintään, joka olisi toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Poliisiyhteistyösopimuksen mukaisissa tilanteissa ensin paikalle tullut Ruotsin poliisimies suorittaisi ensitoimet paikan päällä tilanteen selvittämiseksi. Jatkotoimenpiteet jäisivät Suomen poliisimiehille.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lakiehdotuksessa ei myöskään esitetty viittausta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 3 momenttiin, jossa edellytetään, että tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa toimittaa henkilöntarkastusta, jossa tarkastettavan kehoa kosketaan käsin tai hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa puututaan muulla vastaavalla tavalla. Poliisiyhteistyösopimuksen mukaisissa tilanteissa ei voida taata, että tapahtumapaikalle ensin tulevassa poliisipartiossa on samaa sukupuolta oleva poliisimies kuin tutkittava henkilö. Siten kaikissa tilanteissa henkilöntarkastuksen suorittaminen ei välttämättä ole mahdollista.

Koska perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotus on henkilöntarkastuksen osalta epäselvä, sisäministeriö esittää, että lakiehdotuksen 5 §:ä täsmennetään seuraavasti (muutosehdotukset kursiivilla):

5 §

Henkilöntarkastuksen suorittaminen

Ruotsalainen poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten suorittaa henkilöntarkastuksen sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa.

Henkilöntarkastus saadaan tehdä sille, jota on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta.

Henkilöntarkastuksen edellytyksistä on voimassa mitä pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetään.

Henkilöntarkastuksen toimittamiseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 1-*3* momentissa säädetään. Ruotsalaisella poliisimiehellä ei kuitenkaan ole oikeutta toimittaa henkilönkatsastusta.

Paikanetsintä

Perustuslakivaliokunta toteaa, että voimaansaattamislain 6 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi paikanetsinnästä. Säännöksen mukaan ruotsalainen poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten suorittaa paikanetsinnän pakkokeinolain 8 luvun 4 §:ssä säädettyjen edellytysten mukaisesti. Paikkaan kohdistuvaan etsintään sovelletaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 15 §:ssä säädetään.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että paikkaan kohdistuva etsintä on yläkäsite, jonka alle kuuluvat yleinen ja erityinen kotietsintä sekä paikanetsintä. Jos lakiehdotuksen 6 §:ssä on tarkoitus säätää myös muusta kuin paikanetsinnästä, on pykälän otsikko harhaanjohtava (perustuslakivaliokunnan lausunto kohta 18).

Sisäministeriön vastaus: Lakiehdotuksen 6 §:ssä ei ole tarkoitus säätää muusta kuin paikanetsinnästä. Lakiehdotuksessa on käytetty samaa sanamuotoa kuin pakkokeinolaissa. Jos asiasta on epäselvyyttä, lakiehdotuksen 6 §:ä voidaan täsmentää seuraavasti (muutosehdotus kursiivilla):

6 §

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Paikanetsintä

Ruotsalainen poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten suorittaa paikanetsinnän pakkokeinolain 8 luvun 4 §:ssä säädettyjen edellytysten mukaisesti. *Paikanetsintään* sovelletaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 15 §:ssä säädetään.

Voimakeinojen käyttö

Oikeusministeriö toteaa, että toisin kuin Prümin sopimuksen 25 artiklassa, poliisiyhteistyösopimuksessa ruotsalaisen virkamiehen vastaavat voimankäyttöoikeudet eivät rajoittuisi rikoslain 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettuun hätävarjeluun. Perustuslakivaliokunta ei ole lausunut käsillä olevassa esityksessä mainitun laajuisten voimankäyttövaltuuksien suhteesta täysivaltaisuussääntelyyn. Muun ohella tästä syystä oikeusministeriö piti suotavana, että esitys käsitellään myös perustuslakivaliokunnassa.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että poliisiyhteistyösopimuksessa voimakeinojen käyttöä ei ole Prümin sopimuksen tavoin rajoitettu hätävarjelutilanteeseen. Poliisiyhteistyösopimuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaisilla virkamiehillä on kansallisen lainsäädäntönsä mukaisten valtuuksiensa rajoissa sama oikeus käyttää aseita, ammuksia ja varusteita kuin vastaanottavan osapuolen virkamiehillä. Perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn julkisen vallan lakiperustaisuuden vaatimuksen sekä sääntelyn kattavuuden kannalta on kuitenkin perustuslakivaliokunnan mielestä välttämätöntä sisällyttää vähintään virka-aseen käyttöä koskevan toimivaltasääntelyn perusteet myös säädettävään lakiin. Tämä on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Sama koskee myös muuta voimankäyttöä koskevaa toimivaltaa (perustuslakivaliokunnan lausunto kohta 19).

Sisäministeriön vastaus: Poliisiyhteistyösopimuksessa määrätään voimakeinojen käytöstä ja aseiden, ammusten ja muiden varusteiden sekä ajoneuvojen käytöstä.

Sopimuksen mukaan toimivaltaisilla virkamiehillä on kansalliseen lainsäädäntöönsä perustuvien toimivaltuuksiensa rajoissa sama oikeus voimankäyttöön kuin isäntäosapuolen virkamiehillä. Poliisilain 2 luvun 17 §:ssä säädetään voimakeinojen käytöstä.

Sopimuksen mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla on kansalliseen lainsäädäntöönsä perustuvien toimivaltuuksiensa rajoissa sama oikeus käyttää aseita, ammuksia ja muita varusteita kuin isäntäosapuolen virkamiehillä. Poliisilain 2 luvun 19 §:ssä säädetään ampuma-aseen käytöstä.

Hallituksen esityksen valmistelussa katsottiin, että sopimuksen artiklat voimakeinojen ja ampuma-aseen käytöstä, jotka sopimuksen hyväksymisen jälkeen olisivat lakina voimassa Suomessa, olisivat sellaisenaan riittävän selkeitä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta sisäministeriö kuitenkin esittää, että ruotsalaisen poliisimiehen voimakeinojen käytöstä ja ampuma-aseen käytöstä otetaan erilliset pykälät 1. lakiehdotukseen. Pykälissä viitattaisiin poliisilain 2 luvun 17 §:ään (voimakeinojen käyttö) ja poliisilain 2 luvun 19 §:ään (ampuma-aseen käyttö) lukuun ottamatta sitä, että koska

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

ruotsalaiselle poliisimiehelle ei ehdoteta säädettäväksi toimivaltaa puuttua miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun, sillä ei tulisi myöskään olla oikeutta käyttää sitä varten voimakeinoja.

Sopimuksen mukaan ruotsalainen poliisimies voi käyttää voimakeinoja tai ampuma-asetta vain kansalliseen lainsäädäntöönsä perustuvien toimivaltuuksiensa rajoissa.

Ehdotus 1. lakiehdotuksen uudeksi 4 ja 5 §:ksi, jolloin lakiehdotuksen 4-12 § siirtyvät uudeksi 6-14 §:ksi.

4 §
Voimakeinojen käyttö

Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta ruotsalaisen poliisimiehen oikeudesta voimankäyttöön Suomessa on voimassa, mitä poliisilain 2 luvun 17 §:ssä säädetään. Ruotsalaisella poliisimiehellä ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää voimakeinoja miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi.

5 §
Ampuma-aseen käyttö

Sopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta ruotsalaisen poliisimiehen oikeudesta käyttää aseita, ammuksia ja muita varusteita Suomessa on voimassa, mitä poliisilain 2 luvun 19 §:ssä säädetään.

Käytetyt termit

Oikeusministeriö nostaa lausunnossaan esille hallituksen esityksessä käytetyt termit. Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan ruotsalaisen poliisimiehen toimivaltuuksiin rikoksen ennalta estämistä ja paljastamista varten sovelletaan erikseen pykälässä mainittuja poliisilain 2 luvun säännöksiä. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 ja 3 momentissa määritellään erikseen rikoksen estäminen ja rikoksen paljastaminen. Kyseinen 5 luku koskee salaisia tiedonhankintakeinoja. Nyt käsiteltävänä olevan sopimuksen mukainen yhteistyö ei koske yhteistyötä salaisten tiedonhankintakeinojen suorittamiseksi, vaan sopimuksen mukaisen yhteistyön tarkoituksena on tietyllä raja-alueella tietyin edellytyksin tapahtuva pääosin kiireellisiin tilanteisiin liittyvä avunanto.

Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa ehdotetun 3 §:n osalta todetaan, että sopimuksen varsinainen tarkoitus on vakavan henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen estäminen ja torjuminen. Sopimuksen 1 artiklassa kuitenkin puhutaan muun ohella rikosten ehkäisemisestä. Vaikka sillä ei katsota olevan mitään käytännön vaikutusta, että lakiehdotuksen 3 §:ssä käytetään termejä rikoksen ennalta estäminen ja paljastaminen,

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

oikeusministeriö kiinnittää huomiota tässä vaiheessa termien käyttämisestä mahdollisesti aiheutuvaan harhaanjohtavuuteen.

Oikeusministeriö esittääkin pohdittavaksi tarpeen mukaan sen arvioimisen, olisiko edellä mainittua terminologiaa tarvetta muuttaa vastaamaan paremmin sopimuksen mukaisen yhteistyön luonnetta. Tässä arvioinnissa tulisi ottaa huomioon poliisilain 1 luvun 1:ssä mainitut poliisin tehtävät ja niiden osalta käytetty terminologia.

Sisäministeriön vastaus: Poliisiyhteistyösopimuksen mukainen yhteistyö ei koske yhteistyötä salaisten tiedonhankintakeinojen suorittamiseksi, kuten oikeusministeriö lausunnossaan toteaa. Poliisiyhteistyösopimuksen tarkoituksena on tehostaa osapuolten välistä poliisiyhteistyötä ja siten edelleen parantaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoa sekä rikosten ehkäisemistä, paljastamista ja tutkintaa. Sopimuksessa käytetään termejä rikosten ehkäiseminen ja paljastaminen. Poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaa poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa päädyttiin johdonmukaisuuden vuoksi käyttämään samoja termejä kuin poliisilaissa, jonka pykäliin lakiehdotuksessa viitataan useasti.

Koulutus, kielitaito ja kustannukset

Poliisihallituksen mukaan sopimuksen soveltamisen edellytyksenä on riittävän koulutuksen varmistaminen. Taloudellisten vaikutusten suuruus tulee riippumaan pitkälti koulutettavien henkilöiden lukumäärästä, jota arvioidaan sopimuspuolten välillä täytäntöönpanon yhteydessä. Hallituksen esityksestä ilmenevät kulut ovat kategorisesti kattava arvio kulurakenteesta.

Lapin poliisilaitoksen mukaan koulutuskysymyksen ratkaiseminen on ehdoton edellytys sopimuksen käytännön soveltamiselle. Koulutuksessa tulee ottaa huomioon peruskoulutus, ylläpitokoulutus sekä mahdollisten lainsäädäntömuutosten seuranta/koulutus sekä peruskoulutuksen järjestäminen tasaisin väliajoin. Koulutuksen suunnittelussa tulisi voida hyödyntää Ruotsin poliisikoulutusta, koska Ruotsin poliisilla on paras tieto Ruotsin lainsäädännöstä ja poliisitoiminnasta. Edelleen Lapin poliisilaitoksen näkemyksen mukaan myös poliisien kielitaito on ehdoton edellytys tehtävien hoitamiselle. Sopimuksessa tarkoitetut tehtävät ovat luonteeltaan hyvin vaativia, minkä vuoksi kielitaidon tulee olla erinomainen niillä poliiseilla, jotka voidaan lähettää sopimuksen alaiselle tehtävälle. Nykyisin Lapin poliisilaitoksella työskentelevistä poliiseista vain muutaman kielitaito riittää kyseisiin tehtäviin.

Taloudelliset vaikutukset ovat lähinnä koulutuksesta aiheutuvia, ja niitä on todella vaikea arvioida, koska koulutukseen hakeutuminen tulee todennäköisesti olemaan vapaaehtoista. Koulutuskustannusten osalta tulee huomioida Lapin poliisilaitoksen henkilöstön vaihtuvuus etenkin Meri-Lapin alueella.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n mukaan hallituksen esityksessä koulutukseen esitettyä tuntimäärää voinee pitää kohtuullisen pienenä, jos huomioidaan, että kyseisessä ajassa pitäisi sisäistää mm. kohdemaan rikoslaki, poliisilaki, pakkokeinolaki ja esitutkintalaki. Näiden lisäksi pitäisi ymmärtää kohdemaan poliisin organisaatiorakenne, käskyvaltasuhteet, toimintatavat sekä erityisesti voimankäytön perusteet ja konkretia. Opiskelussa tulisi olla runsaasti käytännön harjoitusta. Esityksessä on arvioitu, että 82 tunnin koulutuspaketin kustannukset olisivat n. 319 000 euroa. Tämän lisäksi ylläpitokoulutuksesta ja uusien työntekijöiden kouluttamisesta aiheutuisi vuosittain n. 60 000 euron kustannukset. Järjestön mukaan 82 tunnin koulutuspaketti vaikuttaa suppealta. Koska koulutuksista tingitään niukkojen resurssien ja määrärahojen vuoksi nykyisinkin, on tilanne huolestuttava osaamisen ja rahoituksen kannalta.

Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä, että sopimuksen täytäntöönpanossa kiinnitetään riittävästi huomiota niin poliisiviranomaisten kuin kansalaisten tosiasiallisen oikeusturvan toteutumiseen. Valiokunta korostaa tältä osin erityisesti sitä, että sopimuksen täytäntöönpanossa keskeistä on huolehtia riittävästä käytännön koulutuksesta ja kielitaidosta.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää poliisiyhteistyösopimuksen mukaiseen yhteistyöhön osallistuvien poliisien riittävää koulutusta ja kielitaitoa edellytyksenä sille, että sopimuksen mukainen yhteistyö voidaan aloittaa. Poliisiyhteistyösopimuksen mukaisia tehtäviä tulisi käytännössä hoitamaan ainoastaan sellaiset poliisihenkilöt, jotka ovat hakeutuneet vapaaehtoisesti tehtäviä vastaavaan koulutukseen, antaneet ennalta suostumuksensa hoitaa sopimuksessa tarkoitettuja kiireellisiin tehtäviin ja joilla on käytännössä osoitettu kyky suoriutua vaativista tehtävistä toisen valtion alueella. Koulutettavien henkilöiden määrä arvioitaisiin yhteistyössä ja vastavuoroisesti Ruotsin poliisin kanssa ennen sopimuksen soveltamisen aloittamista. Koulutettavien henkilöiden määrästä ja ylläpitokoulutuksesta keskustellaan vuosittain toteutettavan arvioinnin yhteydessä. Työnantajan vastuulla on varmistaa, että yhteistyöhön osallistuvalla poliisimiehellä on riittävä koulutus ja kielitaito.

Kansalaisten oikeuksien toteutumisen kannalta merkitystä on myös vieraan valtion virkamiehen kielitaidolla. Suomen viralliset kielet ovat suomi ja ruotsi. Lapin poliisilaitoksen alue on yksikielinen, mikä käytännössä tarkoittaa, että Ruotsin virkamiesten tulee osata suomea. Kiiretilanteissa on erityisen tärkeää, että vieraan valtion virkamiehen mahdollisesti antamat kehotukset ja käskyt ymmärretään oikein.

Koulutuksen sisältöä ei ole vielä määritelty, minkä johdosta hallituksen esityksessä kustannusten arvioinnissa on hyödynnetty soveltuvin osin aikaisemmin Suomen ja Ruotsin välistä yhteispartiointia varten toteutetun ISEC-koulutuksen kustannuksia. Koulutettavien henkilöiden tarkkaa määrää ei myöskään ole voitu vielä arvioida.

Muut lausunnoissa esitetyt huomiot

Kanteluiden käsittely

Poliisihallitus tuo esille, että kansalaisten oikeusturvan kannalta olisi yksinkertaisinta, että ruotsalaisen poliisimiehen toiminnasta voisi kannella samalla tavalla kuin suomalaisen

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

poliisin toiminnasta. Hallituksen esityksessä ilmaistua ratkaisua siitä, että näihin tilanteisiin liittyvät kantelut käsiteltäisiin Suomessa lähtökohtaisesti ylimpien laillisuusvalvojien toimesta, pidetään kannatettavana.

Suomen poliisijärjestö Liitto ry:n mukaan merkittävän ongelman muodostaa ylimpien laillisuusvalvojien toimivalta. Millä periaatteella ja oikeudella ylin laillisuusvalvoja kuulee vieraan valtion virkamiestä. Onko hänellä oikeus antaa huomautus tai käyttää oikeuskeinoja vieraan valtion virkamiestä kohtaan. Ylimpien laillisuusvalvojien toimivalta asettaa myös kansalaisten oikeusturvaan epäselvyyksiä mahdollisissa kantelutapauksissa.

Sisäministeriön vastaus: Kansalaisten oikeusturvan kannalta olisi yksinkertaisinta, että ruotsalaisen poliisimiehen toiminnasta voisi kannella samalla tavalla kuin suomalaisen poliisin toiminnasta. Tällöin perusteltua olisi, että näihin tilanteisiin liittyvät kantelut käsiteltäisiin Suomessa lähtökohtaisesti ylimpien laillisuusvalvojien toimesta. Ruotsin lainsäädännön mukaan Ruotsin oikeusasiamies ja oikeuskansleri ovat oikeutettuja valvomaan ruotsalaisia poliisimiehiä näiden toimiessa myös ulkomailla. Maiden viranomaisten välinen yhteistyö kanteluasian käsittelyssä olisi tärkeätä.

Eduskunnan oikeusasiamies on myös todennut näkemyksensä olevan, että oikeusasiamies voi perustuslain 109 §:n nojalla tutkia ruotsalaisen poliisimiehen toimintaa Suomessa. Samoin oikeusasiamies voi tutkia valvontavaltaansa kuuluvan suomalaisen poliisimiehen menettelyn Ruotsissa. Sinänsä vastaavat toimivaltuudet ovat myös Ruotsin oikeusasiamiehellä. Tarvittaessa päällekkäiset tutkinnat voidaan välttää virastojen yhteistyöllä ja sopia, kumpi oikeusasiamies asian tutkii.

Oikeusturva

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry toteaa, että hallituksen esityksessä näyttää viranomaisten, poliisimiesten, oikeusturva unohtuneen täysin. Ongelmalliseksi muodostuu rikosoikeudellisen vastuun osalta esimerkiksi oikeudenkäynti- kulut; mm. avustajan ja/tai tulkin palkkiot. Kuka korvaa kulut ja millä perusteella. Voiko Ruotsissa toimiva poliisimies, jota epäillään rikoksesta, saada samalla periaatteella juridista apua kuin Suomessa.

Sisäministeriön vastaus: Hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia poliisien oikeusturvaan siitä, miten se on järjestetty kansainvälisissä tehtävissä. Sopimuksessa on erikseen määräykset rikosoikeudellisesta vastuusta, siviilioikeudellisesta vastuusta sekä palvelussuhde ja kurinpidollisesta vastuusta.

Työnantajavirastona toimivalta Poliisihallitukselta saadun tiedon mukaan laki eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista (269/1974) määrittää oikeudenkäyntikulujen taloudellisen tuen reunaehdot. Käytännössä virkamies voi saada

a. Valtiokonttorilta korvauksen sellaisissa tapauksissa, joissa vastapuoli ei kykene tuomioistuimen määräämiä oikeudenkäyntikulukorvauksia maksamaan (1 §)
b. Vapautuksen oikeusapulaissa tarkoitetuista maksuista, jos kyse on voimakeinojen käyttöä tai hälytysajoa koskevasta rikosasiasta (1 a §)

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Edellä 1 §:n tapauksessa säännökset soveltuvat vain, jos vaatimukset hylätään ja vastapuoli olisi kykenemätön maksamaan hänelle tuomittuja oikeudenkäyntikuluja (käytännössä siis vain tapauksissa, joissa rikosasiaa ajettaisiin asianomistajan toissijaisella syyteoikeudella tai jos asianosainen nostaisi virkamiestä vastaan siviilikanteen).

Edellä 1 a §:n tapauksessa kyse on käytännössä muutoinkin hyvin rajallisesta soveltamisalasta, minkä lisäksi virkamies kantaa riskin oikeudenkäyntikuluista, koska ne voidaan häneltä periä takaisin ja hän vastaa näissä tapauksissa kuitenkin esimerkiksi asianomistajan oikeudenkäyntikuluista.

Työturvallisuus ja työtapaturmat

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry toteaa, että työturvallisuuteen liittyy olennaisesti partioiden yhtenäiset toimintatavat ja yksiselitteinen johtamisjärjestelmä, jossa päätöksenteko ja sen tuoma vastuu kohdentuu oikealle henkilölle.

Työtapaturmien osalta Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry toteaa, että noudatetaan työtapaturma- ja ammattitautilakia. Tämä saattaa Liiton mukaan soveltua kyseiseen toimintaan, mutta ennakoimattomia kustannuksia saattaa syntyä esimerkiksi siirtokustannukset tai tulkkauskustannukset. Myös käytännön kysymyksiin tulisi löytää vastaus ennen todellista toimintaa.

Sisäministeriön vastaus: Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi suomalaiselle poliisimiehelle Ruotsin alueella sattuneen työtapaturman korvaamisesta. Sopimuksessa ei asiasta ole säädetty. Esitetyn pykälän mukaan työtapaturman korvaamisesta on voimassa, mitä työtapaturma ja ammattitautilaissa (459/2015) säädetään. Poliisimiehen työtapaturmaturva olisi siten sama kuin Suomessa työskenneltäessä.

Poliisipartioiden yhteiset toimintatavat, johtamisjärjestelmä ja kaikki sopimuksen käytännön täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset tulee sopia Suomen ja Ruotsin poliisin kesken ennen sopimuksen soveltamisen aloittamista.

Poliisijohtaja Hannele Taavila